

OBSAH

ÚVOD DO LITERÁRNÍ TEORIE.....	2
Literatura	2
Dělení literatury.....	3
Význam a funkce umělecké literatury.....	3
Členění umělecké literatury.....	3
Téma literárního díla	6
Funkce /význam/ literatury.....	6
Struktura literárního díla.....	7
Kompozice literárního díla	7
Zvukové prostředky díla.....	8
Grafické prostředky díla.....	8
Jazyk literárního díla	9
Obrazná (nepřímá) pojmenování - tropy.....	10
Zvláštní syntaktické prostředky	13
Odechytky od pravidelné větné stavby:.....	13
Figury:.....	15
Literární druhy:.....	16
poezie.....	16
próza.....	18
drama.....	18
Literární žánry.....	19
Lyrické žánry	19
Epické žánry	20
Lyrickoepické žánry.....	21
Dramatické žánry	21

ÚVOD DO LITERÁRNÍ TEORIE

LITERATURA

- z latinského slova littera = písmeno → písemnictví = veškeré písemné záznamy; v užším slova smyslu literární umělecké dílo.

DĚLENÍ LITERATURY

1. umělecké (krásná, beletrie) – zaměřená na estetický zážitek, k pobavení, rozptýlení, úvahám o životě.
2. odborná – zaměřená na poznání, poučení sdělení; obsahuje ověřitelné poznatky. Vyznačuje se věcností a tlumočením faktických poznatků.
3. náboženská (liturgická) – obsahuje těžko ověřitelné poznatky, tlumočí víru v existenci bytostí, které ovlivňují lidské jednání a život.
4. věcná (jednací písemnosti) – protokoly, žádosti, vyhlášky, předpisy, zákony.
5. publicistická – přináší nejenom informace, ale i subjektivní hodnocení autora, vede k zamyšlení – fejetony, reportáže.
6. do literatury řadíme i slovní a písemné součásti kombinovaných uměleckých děl – film (scénář), opera, opereta, muzikál (libreta, texty písní), výtvarné umění a fotografie (názvy, titulky).

VÝZNAM A FUNKCE UMĚLECKÉ LITERATURY

1. estetická – tlumočí pojetí krásy, vzbuzuje pocit krásy.
2. citový vliv – obohacuje a rozvíjí lidské smysly.
3. formativní a informační funkce:
  - vzdělávací, poznávací – rozvíjí schopnosti myšlení a vyjadřování čtenáře;
  - výchovná – pomáhá vytvářet morální a estetické hodnoty, působí zpětně na život;
  - společenská – upozorňuje na závažnější společenské problémy, varuje před nebezpečím;
  - zábavná – poskytuje pobavení, uvolnění.

ČLENĚNÍ UMĚLECKÉ LITERATURY

1. lidová slovesnost:
  - šíří se ústně, vyjadřuje zkušenosti a názory člověka;
  - vznikla dříve než psaná literatura;
  - písně, hádanky, přísloví, pranostiky, pověsti, pohádky apod.
2. literatura faktu (non fiction, populárně naučná):

- na hranici literatury odborné a umělecké s funkcí převážně poznávací, ale i estetickou;
  - čerpá ze světa vědy, zdůrazňuje přesné údaje;
  - reportáže, cestopisy, biografie, paměti apod.
3. literatura dětská:
- určena pro děti a mládež;
  - především zábavná literatura;
  - pohádky, pověsti, říkadla, hádanky apod.
4. světová literatura:
- soubor děl národních literatur, která se pro své umělecké hodnoty stala součástí podvědomí všech kulturních lidí;
  - Shakespeare, Goethe, Čapek apod.
5. národní literatura:
- díla jednoho národního společenství;
  - kritériem není jazyk, kterým je dílo napsáno, ale příslušnost autora k určitému národu;
  - české literatura 10. – 15. století – staroslověnská, česká, latinská apod.
6. regionální literatura:
- dílo autora působícího na určitém území (Světlá – Podještědí, Baar – jižní Čechy);
  - díla vztahující se tematicky k určitému regionu – Praha.
7. humoristická:
- směšné postavy a situace;
  - kritika nedostatků – satira;
  - Zdeněk Jirotka - Saturnin, Jerome Klapka Jerom – Tři muži ve člunu apod.
8. dobrodružná:
- dramatický děj, napětí, nebezpečné a překvapující situace, vítězství dobra;
  - postavy jednoznačně kladné nebo záporné;

- indiánky, westerny, cestopisy apod.

9. klasická detektivka:

- vyprávění o zločinech, řešení záhad;
- napínavý a dramatický děj;
- uzavřené prostředí a omezený počet postav;
- vzniká v anglosaské literatuře;
- ústřední postava – soukromý detektiv a jeho pomocník;
- A. C. Doyle – Sherlock Holmes, A. Christie – Hercule Poirot, slečna Marplová, G. Simenon - komisař Maigret, E. S. Garner – P. Masson, R. Chandler – Phil Marlowe apod.

10. horor:

- hrůzostrašné příběhy;
- tajemné prostředí, dramatické okolnosti, patologické jevy, záhadné bytosti;
- E. A. Poe – Jáma a kyvadlo, R. L. Stevenson – Podivný příběh doktora Jekylla a pana Hyda, Daphne du Maurier, S. King, R. Bradbury apod.

11. fantasy literatura:

- příběhy odehrávající se v minulosti;
- tajemné země;
- bájná pohádková atmosféra;
- nadpřirozené bytosti
- nové jazyky;
- J. R. R. Tolkien apod.

12. utopie:

- druh fantastické literatury;
- název odvozen od názvu knihy T.Mora Utopia;
- obraz ideální společnosti.

13. science-fiction (sci-fi, vědeckofantastická literatura):

- odehrává se v dosud nepoznané realitě, zvl. Vytváří obraz fiktivní budoucnosti;
- popisuje vědecké experimenty, nové formy života;
- popisuje kontakt s mimozemskými civilizacemi;
- varuje před technickým pokrokem;
- R. Bradbury, I. Assimov, K. Čapek;
- vytváří obraz totalitní společnosti – G. Orwell.

14. triviální literatura:

- populární literatura, která je zaměřena na čtenáře, má ho pobavit;
- v minulosti ji reprezentovaly knížky lidového čtení – příběhy o Faustovi;
- v současnosti se jedná o oddechovou literaturu, díla se stávají bestsellery;
- schematická stavba, častý happy end;
- atraktivní prostředí a profese;
- schematické rozdělení postav na dobré a zlé;
- oblíbené hrůzostrašné příběhy, kovbojky, špionážní romány, dívčí četba;
- edice Červené knihovny, Večery pod lampou, Rodokapsy;
- L. Lanczová, J. Brdečka, I. Fleming.

TÉMA LITERÁRNÍHO DÍLA

- Vzniká výběrem z takřka neomezeného množství jevů skutečnosti, přírody, společenského života, subjektivního zážitku.

V oblasti tématiky rozlišujeme následující typy témat:

1. celkové téma - nejobecněji chápané - např. u Babičky B. Němcové - život na venkově během čtyř ročních období;
2. hlavní téma - je téma ústřední - postava babičky;
3. vedlejší téma - je drobnější téma - např. postava Barunky, způsob života ve mlýně, na zámku.

FUNKCE /VÝZNAM/ LITERATURY

1. poznávací funkce - člověk prostřednictvím literatury poznává /autor velmi věrně reprodukuje jednotlivé jevy ve společnosti nebo se zabývá jen některými vlastnostmi, které zvýrazňuje/;
2. vyjadřovací funkce - člověk si čtením obohacuje slovní zásobu, učí se lépe vyjadřovat;
3. hodnotící funkce - literatura pomáhá vytvářet hodnotový systém člověka.

STRUKTURA LITERÁRNÍHO DÍLA

- každé literární dílo má:
  - a/ obsah - skutečnosti, myšlenky, představy, o nichž dílo vypovídá;
  - b/ formu - jakým způsobem je zpracováno.
- obsah ovlivňuje formu a naopak;
- strukturu literárního díla tvoří všechny umělecké prostředky, které se na něm podílejí;
- základní z nich jsou:
  1. tematika - námět díla;
  2. kompozice - způsob řazení a spojení témat;
  3. jazyk.

KOMPOZICE LITERÁRNÍHO DÍLA

- je to způsob uspořádání jednotlivých tematických prvků - jevy jsou uspořádány v čase a prostoru;
- v kategorii času se uplatňují dva principy:
  1. chronologický - popisuje jevy tak, jak za sebou následovaly;
  2. retrospektivní - jevy jsou zobrazovány zpětným pohledem;
- v současné tvorbě je velmi běžná kompozice, v níž se přítomnost s minulostí prolínají;
- autoři volí odpovídající slohové postupy:
  1. vyprávění;
  2. popis;
  3. charakteristika;
  4. výklad;
  5. úvaha.

ZVUKOVÉ PROSTŘEDKY DÍLA

1. eufonie – libozvuk – příjemné uspořádání hlásek;
2. kakofonie – nelibozvučnost;
3. onomatopoeie - zvukomalba – hromadění podobných hlásek, která navozují zvuky:
s, š – šumění;
r, ř – řinčení – řinčí hřmot řetězů (Mácha);
použití citoslovcí – buch, buch
4. zvukosled – opakování hlásek nebo skupin hlásek
spí myrty s mírnými lístky i mírnými stíny (K. Biebl)
5. paronomázie – hromadění slov odvozených od stejného kmene
slavme slavně slávu Slávů slavných (Kollár)

GRAFICKÉ PROSTŘEDKY DÍLA

- ozvláštňení textu v psané podobě
1. verš;
  2. strofa;
  3. odstavec;
  4. interpunkce;
  5. kaligramy – obrazová podoba textu – Apollinaire;
  6. akrostich – počáteční nebo koncová slova básně vytvářejí slovo, nejčastěji jméno člověka, jemuž je báseň věnována:

Flétna piano a

Xylofon

Šedesát vodotrysků Hvězdy napodobuje

Apollo proměn v

Labuť

Dante otec vavřínů

Ať žije poezie

JAZYK LITERÁRNÍHO DÍLA

- je dán autorovým uměleckým záměrem;
- má vedle funkce sdělné i funkci estetickou;

ZÁKLADEM JAZYKA LITERÁRNÍCH DĚL JE NÁRODNÍ SPISOVNÝ JAZYK:

- autoři dále využívají:
  1. národní spisovný jazyk – základ díla;
  2. odborných termínů;
  3. archaismů;
  4. knižních slov;
  5. poetismů /tj. básnických výrazů/;
  6. neologismů /tj. nově vytvořených slov/;
- mohou se však využívat i prostředky nespisovné - jejich využíváním chce autor přiblížit nějaké prostředí, charakterizovat hrdinu apod.;

Z NESPISOVNÝCH PROSTŘEDKŮ JSOU VYUŽÍVÁNY:

1. dialektismy /nářeční slova/;
2. slova citově zbarvená;
3. vulgarismy;
4. slangové výrazy;
5. slova i tvary obecné češtiny;

STYLOVÉ ROZVRSTVENÍ SLOVNÍ ZÁSoby:

1. slova stylově neutrální;
2. slova stylově zbarvená:
  - augmentativa – zveličují, zesilují význam slova
psisko, zaban
  - deminutiva – zdrobněliny

pejsánek, nosánek

- pejorativa – hanlivá slova

dědek, babizna

- familiaria – důvěrná rodinná slova

bábinka, mamča

- hypokoristika – mazlivá slova

zlatíčko, hamat

- slang – profesionální a zájmová mluva

kanár, plnej počet

- argot – mluva deklasovaných vrstev společnosti

fízl, udělat káču

- dialektizmy – nářeční slova

šufánek, roba, gazda

- vulgarismy - hrubá slova

blbec, hajzl

- neologismy – nová slova

smuténka, kráčivec

- archaismy – zastaralá slova

týn, hvozd

- historismy – pojmenování zaniklo skutečnosti

dráb, sudlice

- poetismy – básnická slova

vesna, luna

- umělci tvoří velmi často tzv. obrazná pojmenování /tropy/ - vytvářejí neočekávaná spojení slov, přenášejí význam apod.

OBRAZNÁ (NEPŘÍMÁ) POJMENOVÁNÍ - TROPY:

ANTITEZE

- přirovnání protikladem;
- první část obsahuje obraz (1), ten je ve druhé části popřen (2) a ve třetí je vyjádřen základní přirovnávaný jev (3):

*Na horách se svítí.
já tam poběhnu;
je-li to kvítečko,
já ho utrhnu. (1)*

*Kvítečko to není, (2)
je to milá má;
proto se tak svítí,
že je upřímná. (3)*

METAFORA

- přirovnání na základě podobnosti - v jediném pojmenování spojuje dva významy:
  1. přímý význam slova pro obraz jevu (*perly – klenoty*);
  2. na základě vnější podobnosti i přenesený význam slova (*perly rosy-kapky rosy, kapka je podobná perle*);
- metafora může být vyjádřena různými způsoby - od nejjednoduššího způsobu přívlastkového např. stříbrný vítr, až po složité větné a veršové konstrukce:

*Slunce je velký básník
a napsalo krásnou báseň
zlatým perem na naši zem. (J. Wolker)*

*Okno je skleněná loď
připoutaná k břehům mé světnice. (J. Wolker)*

PERSONIFIKACE

- je prostředek, jímž se pojmenování vlastností nebo činů živých bytostí přenáší na předměty neživé;
- je založena na metafoře.
  1. ...*Na zemi se v liliovém dolu **hrbily** zapadané střechy chalup.* (Karel Václav Rais)
  2. ...*ticho, do něhož **mrkalo** jen několik osvětlených okének...* (Karel Václav Rais)

METONYMIE

- je vedle metafory druhým základním typem tropu;
- jedná se o přenesení významu na základě věcné souvislosti.

1. *město /sídelní forma/ ... a město čeká, úzkost ve zdech svých... (Jaroslav Seifert) - /město - všichni obyvatelé - čekají plni úzkosti/*
2. *Viděli jsme sůl, textil, lodi, vagony, uhlí, kovy, sklo. /nemetonymické vyjádření bylo: Navštívili jsme solné doly, středisko textilního průmyslu, loděnice.... /*
3. *Je psáno jeho rukou*
4. *Hrad reagoval okamžitě*

SYNEKDOCHA

- je metonymická záměna pojmenování na základě věcných vztahů kvantitativních, obvykle části za celek.
1. *„Tak už jsem tady,“ řekly **veverčí zuby**. (Karel Čapek) /místo ...řekl pán s veverčími zuby/*

PERIFRÁZE

- je opis, kterým se vystihuje určitý jev nebo děj pomocí typických znaků.
1. *„Nenadála jsem se, že se tak brzy u vás budou péci **svatební koláče**.“ (Vojtěch Martínek) /místo: že budete tak brzy strojit svatbu/*
  2. *Za trochu lásky šel bych **světa kraj**, jak ten, kdo zpívá u dveří a prosí. (Jaroslav Vrchlický)*

EUFEMISMUS

- znamená zjemnění, zjemňuje výrazy, které pro nás znamenají nepříjemné představy.
1. *Až bude růst nade mnou tráva. (Petr Bezruč)*

HYPERBOLA

- nadsázka, zveličení výrazu.
1. *„**tisíckrát** tě libám“*
  2. ***Stokrát** jsem tě prosila*

LITOTES

- opak hyperboly, zjemnění výrazu;
  - vyjádření kladu pomocí dvou záporů
1. *nemá mne nerada*

OXYMÓRON

- zdánlivě nelogické spojení dvou slov /živá mrtvola/, jednoho z takto používaných slov užíváme ve významu posunutém nebo přeneseném.
1. *...zbortěné harfy tón, ztrhané strůny zvuk,
zašlého věku děj, umřelé hvězdy svit,
zašlé bludice pouť, mrtvé milenky cit,
to jesti' zemřelých krásný dětinský čas. (Karel Hynek Mácha)*

IRONIE A SARKASMUS (TJ. ZESÍLENÁ IRONIE)

- jsou prostředky, v nichž je užito slova v opačném významu, než v jakém se ho používá obvykle.
1. *Ty tu máš ale pořádek!*
  2. *Oslí uši právě dobře ke koruně sluší (K. H. Borovský)*

ALEGORIE /JINOTAJ/

- utajení skutečného obsahu.

SYMBOL

- znak;
  - konkrétní slovo nahrazuje abstraktní pojem:
1. *kříž – křesťanství*
  2. *červená barva – láska, krev, válka.*

ZVLÁŠTNÍ SYNTAKTICKÉ PROSTŘEDKY.

1. délka vět - delší věty působí klidně, zvolňují dynamiku, krátké věty naopak působí vzrušeně, vyjadřují napětí;
2. volba větného typu - volba mezi větou jednočlennou a dvojčlennou a volba mezi větou oznamovací, tázací, zvolací, žádací;
3. velmi jemným nástrojem umělce je pořádek slov.

ODCHYLKY OD PRAVIDELNÉ VĚTNÉ STAVBY:

ANAKOLUT

- vyšinutí z vazby, změna větného schématu

1. *Já, já toho věštec od Beskydu lidu,
Bůh mne jim nedal. Ten té dbá země,
kde zlaté obilí k obzoru běží,...*
(Petr Bezruč)

ELIPSA

- vypuštění podstatného větného členu /např. holého přísudku/ ve větě, věta neúplná.

1. *My o vlku a vlk za humny. /místo: My mluvíme o vlku a vlk je za humny./*

APOZIOPEZE

- neukončená výpověď, zpravidla graficky označovaná třemi tečkami

1. *Tak se mi jeví svět v tu chvíli,
sedm let po Hirošimě,
v tu hypnotickou chvíli....*
(František Hrubín)

OSAMOSTATŇOVÁNÍ VĚTNÝCH ČLENŮ

- větný člen stojí mimo větu, přestože patří vlastně do jejího schématu

1. *Ale kdybyste se mě zeptali, co se mi v Holandsku líbilo nejvíc, tedy vyhrknu bez dlouhého přemýšlení, že lidské příbytky. **A krávy. A květiny.*** (Karel Čapek)

INVERZE

- změna pořádku slov

APOSTROFA

- oslovení

1. ***Čechy krásné, Čechy mé***

PLEONASMUS

- nadbytečné hromadění slov

1. *Po **modrém blankytu** bělavé páry hynou* (K. H. Máchal)

TAUTOLOGIE

- sdělení téhož dvěma a více způsoby

1. *Nevesely, truchlivy*

jsou ty kraje vodní (K. J. Erben)

PARADOX

- zdánlivě protismyslné tvrzení, které odporuje vžitě představě
- *Sníh žije, když taje (V. Závada)*

FIGURY:

- zvláštní syntaktický prostředek;
- jsou to syntaktické konstrukce vznikající pravidelným seskupováním slov nebo opakováním některého slova na určitém, vždy stejném místě ve větě nebo verši.

OPAKOVÁNÍ SLOVA

- ve větě nebo v dalším textu, ne však těsně za sebou
1. *A na břehu **tiché** vody není žádné zábradlí, nýbrž **tiché** a veliké stromy a **tichá** průčelí domů s jasnými okny; a to všechno se **tíše** zrcadlí v té vodě. (Karel Čapek)*

EPIZEUXIS

- opakování slova v jedné větě těsně po sobě
1. *Tam **žádný** - **žádný** - **žádný** cíl
- bez konce dál - bez konce jen
se na mne věčnost dívá.
(Karel Hynek Mácha)*

ANAFORA

- opakování jednoho nebo několika slov na začátku dvou nebo několika po sobě jdoucích veršů nebo vět
1. *... **krev** teče mi z čela, **krev** teče mi z očí,
krev utíká z šíje, **krev** ubíhá z prsou...
(Petr Bezruč)*

EPIFORA

- opakování jednoho nebo několika slov na konci dvou nebo několika po sobě jdoucích veršů nebo vět

1. *Jaký je to **divný kraj**,
milý bože, **divný kraj**!*
(František Ladislav Čelakovský)

EPANASTROFA

- opakování téhož slova na konci jednoho a na začátku následujícího verše nebo věty
1. ... *a nazván Volžanín, **po vychování**,
po vychování u matky Volhy.*
(František Ladislav Čelakovský)

ALITERACE

- náslovný rým;
  - opakování stejné hlásky nebo skupin hlásek na začátku sousedních slov;
1. ***Potkal potkan potkana**
pod kamenem, pod kamenem
počkat pane potkane...(J. Suchý)*

LITERÁRNÍ DRUHY:

1. **poezie**
  - a) **lyrická;**
  - b) **epická;**
  - c) **lyrickoepická.**
2. **próza**
  - a) **malá;**
  - b) **střední;**
  - c) **velká.**
3. **drama**

POEZIE

- veršovaná díla nazýváme básně – poezie;
- hlavní hrdina se nazývá lyrický subjekt;

- hlavní stavební jednotkou je **verš** = jeden řádek, větší stavební jednotkou je **sloka (strofa)**.

VERŠ

- veršovaný text má specifické členění - celek /báseň/ tvoří zpravidla několik, často i mnoho veršů, které se spojují do tzv. slok nebo strof;
- verš je jeden řádek básně.

STOPA

- nejmenší rytmická jednotka verše;
- může se dále členit na stopy - to jsou úseky, které se opakují v řadě veršů a účastní se na metrickém impulsu - tj. očekávání, že bude následovat úsek stejného zvukového schématu – metra;
- stopa má dvě až tři slabiky;
- může mít dva typy tzv. dob:
  1. **těžká doba** - část stopy, která má přízvuk, značíme -
  2. **lehká doba** - nedůrazná část stopy, nepřízvučná slabika, značíme U
- v české poezii se uplatňuje tzv. sylabotónický systém - verše mají pravidelný počet slabik a slovních přízvuků, dochází k vnitřnímu dělení na stopy;
- nejběžnější z nich jsou:
  1. **trochej** - 1. slabika je přízvučná, 2. nepřízvučná -U
Velké, širé, rodné lány (J. V. Sládek)
 -U -U -U -U
  2. **jamb** - 1. slabika je nepřízvučná, 2. přízvučná U-
Byl pozdní večer, první máj (K.H: Máchá)
 U-U-U-U-
  3. **daktyl** - 1. slabika je přízvučná, 2. a 3. slabika je nepřízvučná -UU
Stríhali dohola malého chlapečka (J. Kainar)
 -UU -UU -UU -UU

RÝM

- zvuková shoda konců slov na konci veršů;

lány×*strany*

- v rozložení rýmů se často setkáváme s několika schémata, podle nich rozeznáváme různé druhy rýmů:

1. *abab - rým střídavý*

2. *aabb - rým sdružený*

3. *abba - rým obkročný*

4. *abcb, abca - rým přerývaný*

5. *abc, abc – postupný*

6. *sporadický – ojediněle rýmy v nerýmované básni*

7. *tíradový – spojení několika následujících veršů jedním rýmem*

Slípka opustí svůj hřád

Koně začnou v stáji ržát

Kamna hřát

Stuhy vlát ... (V. Nezval)

8. *vnitřní rým – v rámci jednoho verše*

A byly doby k pláči bez podoby

A byly děje k pláči bez naděje. (K. Šiktanc)

9. *rýmové echo – rýmující se slovo je obsaženo v jiném slově*

A to pouze z čisté lásky

Za to že ti ustřih vlásky (j. Suchý)

PRÓZA

- má děj;
- nejčastěji psána v 1. osobě jednotného čísla – **ich-forma**, ve 3. osobě jednotného čísla – **er-forma** nebo v 1. osobě množného čísla – **královský majestát**;
- základní jednotkou je věta; další stavební jednotkou je odstavec.

DRAMA

- určeno k **předvádění na jevišti**;
- děj je tvořen **promluvami postav (dialog** – rozmluva dvou a více postav × **monolog** – promluva jedné postavy – samomluva);
- autor do textu uvádí tzv. **scénické a režijní poznámky**;
- hra se dělí na **dějství** (jednání, akty = relativně samostatná část hry, oddělená přestávkami, končí a začínají pohybem opony), často bývají 3, 5 nebo tzv. jednoaktovky, dále na **výstupy** (mění se počet postav na scéně) nebo **obrazy** (mění se místo děje, scéna);
- původně bylo psáno ve verších, nyní převažuje próza.
- Klasické schéma dramatu:
  - 1) Expozice – vytváří předpoklady pro vznik konfliktu;
  - 2) Zápletka – dějová událost, kterou začíná příběh;
  - 3) Kolize – část, v níž narůstá konflikt, děj se plně rozvíjí;
  - 4) Krize – střet;
  - 5) Peripetie – obrat, rozuzlení;
  - 6) Zakončení.

LITERÁRNÍ ŽÁNRY

LYRICKÉ ŽÁNRY

PÍSEŇ

- je jedním z nejstarších lyrických žánrů - znakem písně je prostota vyjádření, přesný hudební rytmus a rým, pravidelné sloky, využití refrénu

ELEGIE/ŽALOPĚV/

- lyrický útvar smutného, teskného charakteru

ÓDA

- báseň většího rozsahu, oslavuje např. boha, nějakého hrdinu, morální vlastnosti

SATIRA

- tak označujeme básně různého obsahu, které vyjadřují satirické hodnocení určité skutečnosti

---

EPIGRAM

- je drobná, často satirická báseň, která stručně vyjadřuje úsudek o určitém životním jevu

---

PÁSMO

- je jeden ze žánrů moderní poezie, který uvědoměle využívá mnohovýznamovosti a volného přiřazování veršů - každý verš přináší drobné samostatné téma, avšak autor volí takové prostředky, které pomáhají navozovat dojem jednoho obrazu a zážitku

---

EPICKÉ ŽÁNRY

PŘÍBĚH

- je nejjednodušším žánrem, je to drobný útvar, který má své zahrocení - pointu - její charakter může být různý - anekdotický, humorný, poučný apod.

BAJKA

- je příběh ze života zvířat nebo zosobněných věcí, má alegorický smysl a didaktický /výchovný/ účel

---

BÁJE/MÝTUS/

- je jeden ze způsobů výkladu světa jejími hrdiny jsou hlavně bohové

POVĚSTI

- čerpají z minulosti národa, často pojednávají o činech historických hrdinů, často se váží k určitým místům, hradům městům, domům ... je v nich spojeno historické jádro a fantazie

---

POHÁDKA

- je /jako pověst/ původně žánrem lidové slovesnosti stěžejní roli zde hraje fantazie pohádky jsou místně a časově neurčené, jejich děj se odehrává v neobyčejném světě často v nich vystupují nadpřirozené bytosti pohádky končívají vítězstvím pravdy, dobra, spravedlivosti nad lží, zlem a bezprávím

---

POVÍDKA

- jádrem je určitá událost povídka bývá místně i časově určena, nepochází pravidelně s fantastickými prvky

---

NOVELA

- rozsahem mezi povídkou a románem, překvapivý děj epos - vypravuje veršem velkou řadu událostí, kromě děje se zde bohatě uplatňuje popis vypráví o životě nějaké významné osobnosti nebo o nějaké významné historické události

---

ROMÁN

- je velká epická skladba psaná prózou - podle tématu může být historický, milostný, společenský...

LYRICKOEPICKÉ ŽÁNRY

BALADA

- je veršovaná skladba, která má za základ tragický příběh, ráz balady je pochmurný, lyrika se uplatňuje především v líčení prostředí

ROMANCE

- je určitým protikladem balady - vyjadřuje radostnější náladu, nemá tragický konec

---

DRAMATICKÉ ŽÁNRY

TRAGÉDIE

- nejvýznamnější dramatický žánr , zakládá se na tragickém pojetí

KOMEDIE /VESELOHRA/

- je charakterizována humorným pojetím

ČINOHRA

- drama v užším slova smyslu

MELODRAM

- je dramatická báseň, v níž je recitované slovo doprovázeno hudbou

---

MUZIKÁL

- divadelní představení spojené s hudbou, někdy i tancem